

До спеціалізованої вченої ради К 35.052.23
Національного університету «Львівська політехніка»,
79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12.

В І Д Г У К

опонента кандидата юридичних наук Ангеленюк Анни-Марії Юріївни, на дисертацію Шульган Ірини Іванівни «Прокурор в кримінальному процесі», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (спеціальність: 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність)

Предметне вивчення та критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації, а також наукових праць, опублікованих за темою, дають підстави для формулювання наступного висновку.

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку політико-економічних, соціальних векторів реформування законодавства у державі, органи прокуратури переживають процес перетворень, враховуючи нові підходи до організаційно-правового забезпечення своєї діяльності. Перед прокуратурою окреслені багатогранні завдання, результативність вирішення яких залежить від удосконалення та оновлення усієї відповідної правової регламентації. Більше того, частина норм, що пов'язані з діяльністю прокурора у кримінальному процесі, потребують тлумачення щодо їх практичної реалізації.

Стратегічний курс України, що спрямований на інтеграцію до Європейського Союзу, вимагає приведення прокурорської діяльності у відповідність до міжнародних нормативів як у вітчизняній юридичній науці, так і практиці. Враховуючи наведене, важливо надалі удосконалювати дієві механізми реалізації міжнародно-правових договорів у сфері міждержавного співробітництва під час кримінального провадження.

Таким чином, на часі трансформування органів прокуратури України, в тому числі процесуального правового статусу учасника провадження – прокурора, не як «карального суб'єкта», а службової особи, що не тільки підтримує перед судом обвинувачення з метою виконання завдань кримінального процесу, а й також здійснює процесуальне

керівництво досудовим розслідуванням, представляє інтереси громадянина або держави в суді.

Зазначені вище обставини свідчать про актуальність теми дисертації, що зумовило необхідність вирішення наукового завдання у вигляді комплексного дослідження.

Про актуальність теми дисертації Шульган І.І., свідчить також її **зв'язок з науковими програмами, планами, темами.**

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної діяльності кафедри кримінального права і процесу ІППО Національного університету «Львівська політехніка» у межах тем «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 011211001217), «Шляхи вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (номер державної реєстрації 0117U004015), а також згідно з пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затвердженими НАПрН України 3 березня 2016 року.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, у своїй більшості, є обґрунтованими та переконливими. Авторкою використано значну кількість вітчизняних та закордонних літературних джерел, законодавчі та інші нормативні акти України. Список використаних джерел складає 232 позиції. Дисертантка здійснювала своє дослідження, використовуючи значну емпіричну базу, яка включає офіційну статистичну звітність Генеральної прокуратури за 2015 – 2019 роки; щорічні доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та правозахисних організацій; результати анкетування працівників прокуратури (250 осіб у Київській, Львівській, Закарпатській областях) тощо.

Використання широкого спектру сучасних методів та прийомів наукового пізнання є запорукою високого ступеня обґрунтованості сформульованих авторкою наукових положень, висновків і рекомендацій.

Комплексне опрацювання та системний аналіз наукових джерел, законодавчих норм, емпіричної інформації в їх генезисному та порівняльно-правовому аспектах дало можливість Шульган І.І. сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих наукових положень дисертації, які характеризуються новизною або її елементами, на думку опонента, слід віднести такі:

1) вперше: сформульовано авторське визначення процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням як організації процесу досудового розслідування, визначення його спрямування, координації процесуальних дій слідчих та оперативних підрозділів, а також забезпечення дотримання вимог законів України при отриманні доказів та винесенні процесуальних рішень в ході проведення досудового розслідування конкретного, окремо взятого кримінального провадження; запропоновано призначати прокурора, який здійснюватиме повноваження у конкретному кримінальному провадженні через автоматизовану систему документообігу прокуратури за принципом імовірності, враховуючи нормативне навантаження процесуального керівника;

2) удосконалено: дефініції правових категорій «функції прокурора», «повноваження прокурора»; напрями посилення ефективності діяльності прокурора в кримінальному процесі;

3) набули наступного розвитку: характеристика особливої ролі прокурора в кримінальному процесі; пропозиції щодо оптимізації завдань прокуратури за рахунок вилучення з кола повноважень прокурора функції нагляду за додержанням і застосуванням законів та надання пріоритету функціям, які забезпечують правозахисну спрямованість у діяльності прокуратури; твердження про необхідність узгодити чинне законодавство і відомчі нормативні акти Генерального прокурора; позиції щодо необхідності розроблення критеріїв ефективності здійснення прокурором функції процесуального керівника.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки й рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для наступного розроблення теоретичних аспектів діяльності прокурора в кримінальному процесі; правотворчості – при внесенні змін і доповнень до КПК України з питань діяльності прокурора; практичній діяльності – для оптимізації діяльності працівників органів прокуратури та інших правоохоронних органів; навчальному процесі – під час написання підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації висвітлено в доповідях і повідомленнях на таких науково-практичних заходах: «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (27 травня 2015 р., м. Львів); «Юридична наука України: історія, сучасність, майбутнє» (6 – 7 листопада 2015 р., м. Харків); «Актуальні питання кримінального права, кримінального процесу та криміналістики (на вшанування пам'яті Ганса Гросса)» (29 січня 2016 р., м. Львів); «Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України» (21–22 жовтня 2016 р., м. Київ); «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в Європейський простір» (25 жовтня 2019 р., м. Львів); «Рівність у праві: історична ретроспектива і сучасність» (6 грудня 2019 р., м. Львів).

Оцінка змісту дисертації. Авторка правильно формулює мету дослідження, що полягає у комплексному аналізі діяльності прокурора у кримінальному процесі, виробленні на цій основі науково-обґрунтованих пропозицій і рекомендацій, що спрямовані на удосконалення правового регулювання діяльності прокурора у кримінальному процесі.

Для досягнення мети дисертаційного дослідження Шульган І.І., окреслено наступні завдання: дослідити генезу нормативно-правового регулювання діяльності прокурора у кримінальному процесі; проаналізувати поняття та види функцій прокурора в процесі; дослідити повноваження прокурора в кримінальному процесі; проаналізувати міжнародне співробітництво прокурора в кримінальному процесі; визначити напрями удосконалення законодавчого регулювання діяльності прокурора у провадженні.

Дослідження складається з анотацій українською та англійською мовами, зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** акумульовано інформацію щодо вибору теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми і зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт, предмет та методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У розділі 1 «Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження діяльності прокурора в кримінальному процесі», дисертанткою досліджено історичну ретроспективу виникнення вітчизняної прокуратури. Це дало змогу зробити висновок, що прокуратура функціонувала практично у всіх відомих історичних формах організації прокурорської діяльності.

У дисертації зауважено, що проблема вибору методів в будь-якому науковому дослідженні – одна з найважливіших та визначає напрям дослідження об'єкта, а також виступає підсумком такого обстеження. Відповідно, Шульган І.І., зробила наголос вже на конкретних методологічних платформах, у тому числі, згадано філософські методи, загальнонаукові методи, спеціально-наукові методи, статистичний метод, метод наукової абстракції та цілий ряд інших.

У розділі 2 «Правовий статус прокурора в кримінальному процесі» підкреслено, що функції прокурора на різних етапах розвитку держави змінювалися, а їх обсяг та зміст зумовлювався багатьма історичними, соціально-економічними та політичними чинниками.

Шульган І.І., слушно доводить, що повноваження прокурора – це сукупність закріплених у кримінальному процесуальному законі прав і обов'язків, якими наділений прокурор для здійснення своїх завдань та функцій залежно від конкретного етапу провадження. Як результат дисертанткою запропоноване авторське бачення процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням, що визначено як організація процесу досудового розслідування, визначення його спрямування, координації процесуальних дій слідчих та оперативних підрозділів, а також забезпечення дотримання вимог законів України при отриманні доказів та винесенні процесуальних рішень в ході проведення досудового розслідування конкретного, окремо взятого, кримінального провадження.

Також слід погодитись із Шульган І.І., що юридична відповідальність працівників органів прокуратури є одним із засобів реалізації та забезпечення їх дисципліни; а специфічною особливістю кримінальної процесуальної відповідальності прокурорів є можливість застосування за одне і те саме процесуальне правопорушення, як

правовідновлюючої санкції, так і заходів відповідальності інших видів (кримінальної, адміністративної, дисциплінарної, матеріальної).

Безперечно підтримки у розділі 3 «Напрями удосконалення діяльності прокурора в кримінальному процесі» заслуговує позиція дисертантки про те, що важливим завданням реформ, які проводяться в державі, є створення нової моделі прокуратури України. Зважаючи на значну інтенсифікацію процесів європейської міждержавної інтеграції України, міжнародно-правові стандарти організації та діяльності прокуратури мають суттєвий вплив на визначення напрямів реформи органів прокуратури.

Схвалення також вартує звернення Шульган І.І., до закордонного досвіду діяльності прокурора в кримінальному процесі. Нею розглянуто різні моделі прокуратури в інших державах та констатовано, що основним їх завданням є захист інтересів людини, загальних інтересів суспільства та держави. Одночасно авторка аргументовано зазначає, що запозичуючи такий досвід у сфері вдосконалення правового статусу прокурора, необхідно враховувати національні особливості і виклики сучасного розвитку української держави.

Правильно обґрунтовано тезу про необхідність оптимізації завдань прокуратури за рахунок вилучення з кола повноважень прокурора функції нагляду за додержанням і застосуванням законів та надання пріоритету функціям, які забезпечують правозахисну спрямованість у діяльності прокуратури. Неможливо підвищити якість роботи прокуратури без запровадження в її діяльність інноваційних технологій, без зміни підходу стосовно опрацювання та використання інформації.

У висновках стисло акумульовано основні результати дослідження та пропозиції з удосконалення діяльності прокурора під час кримінального провадження.

Безапеляційного схвалення заслуговують додатки до роботи, їх інформативність, «географія» проведених соціологічних опитувань.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

1. У підрозділі 2.3 «Юридична відповідальність прокурора за порушення норм кримінального процесуального законодавства» (стор. 101 – 115), необхідно було б детальніше розглянути співвідношення кримінально-процесуальної, кримінально-

правової, адміністративно-правової, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності працівників органів прокуратури.

2. Позитивне враження від дослідження посилилося б, якщо авторка більш предметно окреслила особливості міжнародного співробітництва прокурора в кримінальному процесі (підрозділ 3.1 «Міжнародне співробітництво прокурора в кримінальному процесі», стор. 117 – 135).

3. У підрозділі 3.2 «Зарубіжний досвід діяльності прокурора в кримінальному процесі» (стор. 135 – 149), розглянуто різні моделі прокуратури інших державах та констатовано, що основним їх завданням є захист інтересів людини, загальних інтересів суспільства та держави. Проте, було б слушним більш ґрунтовно деталізувати, які саме аспекти доцільно і можливо використовувати органам прокуратури у контексті досвіду держав щодо діяльності прокурора в кримінальному процесі.

4. Авторка не подає власного бачення щодо критеріїв ефективності здійснення прокурором функції процесуального керівника, хоча пропонує їх розробити (стор. 6, 73).

5. Потребує додаткової аргументації пропозиція авторки про запровадження класних чинів працівників прокуратури (стор. 172).

Зазначені зауваження носять, зазвичай, дискусійний характер, відображають власну наукову позицію й можуть слугувати платформою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам (повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності). Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертанткою, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Аналіз тексту дисертації Шульган І.І. свідчить про відсутність порушень авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використано методики досліджень і джерела інформації. Зокрема, у рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикацій,

фальсифікацій. Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані авторкою висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для науки кримінального процесу, а й для правозастосовної практики.

Дисертація написана грамотною юридичною науковою мовою, з використанням понятійного апарату. Робота оформлена у відповідності з вимогами, які ставляться до такого виду праць. Дисертаційне дослідження відповідає науковій спеціальності, за якою відбулося обстеження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Шульган І.І. «Прокурор в кримінальному процесі», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, є завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами та доповненнями), а її авторка Шульган Ірина Іванівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Опонент:

Науковий співробітник 3-го науково-дослідного відділу науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту МВС України, к.ю.н.

Анна-Марія АНГЕЛЕНЮК

Підпис
Заступник директора
ДНДІ МВС України

Секретарка

